

fahs

Nr. 1/2026

Kulturhistorisk tidsskrift udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund

HILLERØD

STUTTERIVEJ

FAHS

Frederiksborg Amts
Historiske Samfund

Medlemsblad for Frederiksborg Amts
Historiske Samfund. ISSN-nr: 0906-5644

Tilrettelæggelse:

Lars Bjørn Madsen (ansvh. redaktør)
Layout: Lars Bjørn Madsen
Trykkeri: Toptryk Grafisk ApS, Graasten
FAHS udkommer 4 gange årligt
Artikler sendes til redaktøren,
kilama@stofanet.dk.

Bestyrelsen:

Marie W. Bertelsen (konst. formand)
Henrik Bachmann (kasserer)
Lars Bjørn Madsen (redaktør)
Lene Falster
Eva Tønnesen (sekretær)
Niels Bang-Ebbestrup
Lone Hvass (supleant)

Kontakt til foreningen:

post@fahs.dk
Marie W. Bertelsen, tlf: 2094 5471
Mail: formanden@fahs.dk
MobilePay: 98283
Kontonr: reg.nr. 2670, konto 4374709599

Vedr. medlemskab:

Se hjemmesiden eller kontakt
Henrik Bachmann kasserer@fahs.dk
På www.fahs.dk finder man bl.a.
opdaterede oplysninger om udflugter og
foredrag. Følg også foreningens side på
Facebook med nye artikler og billeder.

Forsidebilledet:

*Langt de fleste skovgæster kender nok Grib-
skovs typiske vejsten, men hvad er baggrunden
for disse? Den herligt nørdede historie fortæl-
les af Gribskov-eksperten, skovløber Carsten
Carstensen's i dette nummer af FAHS.
Fotografi: Lars Bjørn Madsen, august 2021.*

Bladdøden er faretruende nær!

Kære FAHS-medlem
Først og fremmest vil jeg ønske Jer alle et rigtig
godt nytår.

I kan her glæde jer til årets første medlemsblad
med spændende artikler, hvoraf nogle af dem
samler tråde op fra tidligere, f.eks. artiklen om
vejstenene i Gribskov.

Med nytårets komme, er der desværre også sket
det, at PostNord ikke længere bringer breve ud.
Vi skal derfor til at bruge andre tjenester, hvilket
betyder at vore udgifter stiger betragteligt.

Vi er næppe ene om at have fået disse problemer,
og vi kan med rette frygte en egentlig blad-
død hos mange lokalhistoriske foreninger rundt
om i landet. Og for den sags skyld alle andre
foreninger, der sender blade eller andet ud til
medlemmerne.

Derfor er vi i vor forening nødt til at finde andre
løsninger, så vi stadig kan få bragt spændende
historier ud til Jer; for det er jo trods alt vort
områdes spændende kulturhistorie, Frederiks-
borg Amts historiske Samfund i 1906 blev sat i
verden for at formidle.

Bestyrelsen er i gang med at diskutere flere for-
skellige løsninger. F.eks. kan det være, at dem,
som ønsker en trykt version af bladet, kommer til
at betale lidt ekstra, eller at vi hæver kontingentet
for alle. En anden løsning kan være færre blade,
måske til gengæld i et andet, større format. Dette
kan især støttes af det faktum, at bestyrelsen er
presset på hænder og tid og derfor også er nødt
til at forholde sig til, hvad der er realistisk at til-
byde med vore frivillige, ubetalte hænder.

Men uanset hvad, skal vi nok finde frem til en
løsning, så vi stadig kan give Jer interessante
historier fra hele det tidligere Frederiksborg Amt

Venlig hilsen
Marie Wolter Bertelsen
Konstitueret formand

Vejsten i Gribskov

- og de omkringliggende skove

af Carsten Carstensen

Her bringes en lille artikel om vejnavnstenen og vejvisersten i Gribskov og Store Dyrehave. Det er baseret på mine personlige erindringer, mine iagttagelser, samt et par beskrivelser af forunderlige eksemplarer.

De ældste eksempler på vejnavnstenen i Store Dyrehave og Gribskov, må ubetinget være parforcevejsnummerstenene i Store Dyrehave, som er fra slutningen af 1600-tallet. I de såkaldte Jessenske Relationer fra 1743, hvor generalinspektør i det danske kancelli, Erik Johan Jessen foretog en topografisk beskrivelse af landet, omtaler han Parforcejagtstjernen i Store Dyrehave, hvor »fire Veje krydser hinanden og gøres til otte«. Ved hver af de otte veje »findes udhuggede sten med en udhugget tal-stjerne«. Også ved tværvejene er der sat sten med numre »for at vise de, som have at bestille i denne vidtløftige Skov, hvor de skal finde det de søge«. Parforcevejene i Gribskov har ikke været forsynet med vejnummersten. Men noget tyder på, at der i stedet har været vejviserskilte på pæle af træ! Der er almindelig enighed om, at stjernen i Gribskov op gennem 1800-tallet hed »Røde Pæl Stjerne«, fordi der stod vejviserskilte på høje røde pæle. I førnævnte Jessenske Relationer kan man læse, at der midt på stjernen i Gribskov står en pæl »med arme ud fra, som viser vejene«. Der nævnes ikke noget om pælens farve, men det drejer sig om en pæl midt på stjernen med skilte, der

I Store Dyrehave er der bevaret 12 parforcevejsnummerstenen, som i dag står på deres oprindelige placering. Således kan skovens gæster orientere sig efter de selvsamme vejnavnstenen, som Christian V benyttede sidst i 1600-tallet. En 13. sten skulle være i et museums varetægt. Denne sten blev på forbløffende vis fundet i den sydlige del af store Dyrehave af et hold mountainbikere. Blot et bevis på at alle parforcevejene i Store Dyrehave har været forsynet med vejnummersten. Fotografi: Carsten Carstensen.

fortæller, hvor hver af de otte veje fører hen. I Nødebos udskiftningsforretning fra 1790 kaldes parforcevejen mellem Stjernen og Stenholt Mølle for »Vejen fra Røde Pæl til Stenholt Mølle«. Dele af denne stækning hedder i øvrigt »Pælevej« i dag og strækker sig snorlige fra Fuglesangshuset via Stenholt Møllevej helt ud til Hillerødvejen og faktisk end-

nu længere mod syd til Grønholt. Fra rundkørslen ved Hillerødvej, kan man i dag følge den som et skovspor gennem den østlige ende af Stenholt Vang over Lille Hjortedams dæmning og til Nødebo overdrev. Herfra kan man følge den gennem Nødebo overdrev hvorefter den bliver til den nuværende Grønholtvangen (tidl. Grønholtvej. Se kortet side 5).

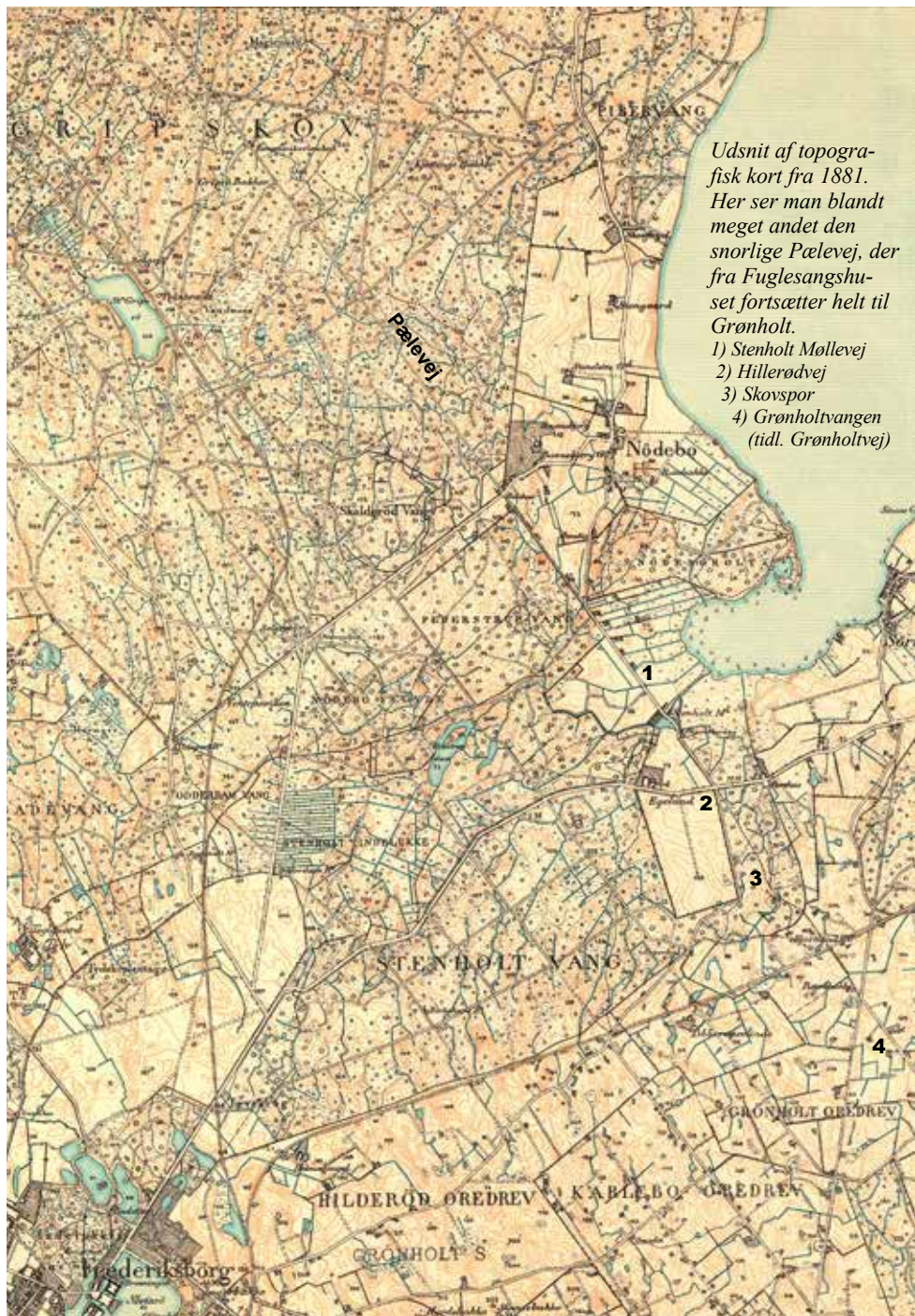
Vejstenenes tid

I begyndelsen af 1900-tallet bestod Gribskov af tre skovdistrikter. Den nordlige del, groft sagt nord for Frederiksværksvej samt skovene Højbjerg

Fotografiet til højre viser den i 1965 nedlagte vej mod Nødebo, flankeret af gamle lindetræer. Man kan finde resterne af vejen nord for Gl. Helsingevej og F24 tanken og nordvest for Fredensborgvej, som anes længst til højre på billedet (teksten side 10). På fotografiet til venstre ses den gamle vejsten, der fortæller, at dette er vejen mod Nødebo. Stenen er i dag opmalet. Fotografier: Carsten Carstensen.

Herunder til venstre ses en gammel vejsten ved Stutterivej. Den er tilsyneladende placeret uden tilknytning til noget som helst skovvejskryds. Den grønne firkant på kortudsnittet til højre viser placeringen. Et skovspor fører fra stenen mod nordøst til jernalderborgen. Mon der engang har stået en vejsten for foden af skovstien og vist op mod borgen? Fotografier: Carsten Carstensen.

Udsnit af topografisk kort fra 1881. Her ser man blandt meget andet den snorlige Pælevej, der fra Fuglesangshuset fortsætter helt til Grønholt.

- 1) Stenholt Møllevæg
- 2) Hillerødvej
- 3) Skovspor
- 4) Grønholtvængen (tidl. Grønholtvej)

Hegn, Valby Hegn og Græsted Aggebo Hegn, tilhørte Maarum skovdistrikt. Syd for Maarum skovdistrikt til midten af Gribskov hed Esum Skovdistrikt, medens den sydlige halvdel hed Nødebo Skovdistrikt. Senere blev Maarum Skovdistrikt nedlagt og i 1980'erne bestod Gribskov af Nødebo og Esum distrikt. Esum distrikt var den nordlige halvdel af Gribskov, medens Nødebo var den sydlige, samt de tilstødende småskove. I 1989 blev de to distrikter lagt sammen. Inden sammenlægningen benyttede Esum distrikt refleksskilte med vejnavne der var sat på små imprægnerede dobbelte pæle. Nok mere funktionalistisk end charmerende! Nødebo distrikt derimod havde sten med indhuggede pile og navne, der hen-

Disse sten stammer fra det gamle Nødebo skovdistrikt. Det er ikke vejnavnesten. Men vejvisersten, der med pil viser skovgæsterne retningen til severdighederne, en station eller en by. Fotografier: Carsten Carstensen.

Fotografierne herunder viser nogle af de vejvisersten, der senere fik tilhugget det relevante vejnavn, så de både fungerede som vejvisersten og vejnavnesten. Fotografier: Lars Bjørn Madsen.

viste til nærmeste by eller severdighed (fotografierne herover). Det var som hovedregel ikke sten med vejnavne, der var tale om, men snarere vejvisersten. Ved sammenlægningen blev det besluttet, at hele det nye skovdistrikt skulle overgå til vejnavnesten. De efterfølgende år blev der produceret vejnavnesten på livet løs. Tre skovarbejdere var i en

periode fuldt beskæftiget med at hugge vejnavne i sten. Garagen til skovfogedhuset Jesperhus blev til formålet omdannet til stenhuggerværksted. Et antal vejvisersten blev genbrugt således, at det pågældende vejnavn blev hugget nedenunder vejviserpilen, som man kan se på fotografierne nederst side 6.

Hermed kan vi konkludere, at de fleste vejnavnesten, man møder i disse skove, er fra 1990'erne. Men mellem disse mange vejnavnesten findes der nogle perler, der er værd at nævne. Inden da skal vi lige høre om »Fugle-Hans«.

Det fortælles nemlig, at en del af stene blev hugget af fuglekonservatoren og multikunstneren Hans Andersen, der var født i 1888 på en gård mellem Ramløse og Huseby, og på egnen mestendels var kendt som »Fugle-Hans«. Det var ikke mindst grundlæggeren af Gilleleje Museum, skolelæreren H.C. Terslin, der havde givet ham opgaven

Dette familiefotografi er optaget i 1959, og her ser man yderst til venstre et af de tidligere vejnavneskilte af træ monteret på en pæl. Skiltene var med rød tekst på hvid baggrund. Skiltet henviser til Bolandsvej, hvor den munder ud i Planteskolevej nær Maarumhus. Interessant er det også at se vejbommen, der senere afløstes af de velkendte rødmaledede bomme, der i dag mestendels er udskiftet med kæder. Fotografi: Gurli Bjørn Madsen.

Herunder: Nutidig vejnavnesten for Kammerherrelinien sydvest for Store Gribso. Fotografi: Jesper Bjørn Madsen.

Øverst ses et usædvanligt nærbillede af et af vejnavneskiltene, visende Kistrupvej i Kistrup Kobbøl. På det andet skilt, ser vi ikke vejnavnet, men det kunne være Stutterivej. Træskiltene var hvidmalede med rød tekst og boltet på stolperne. Fotografi 1954. Gribskov Arkiv.

Nederst ses et fotografi af »Syvstjernen« i Gribskov, optaget til Elith Reumers bog om Gribskov, udgivet 1897. Bemærk vejnavneskiltene, der dengang var at betragte som vejvisere, da skiltene pegede i retning af vejen, som man ser det på byskiltene i dag. Formodentlig er man gået over til de mere solide skilte af typen, der ses øverst og på side 7. Bemærk den romantiske bænk!

at konservere fugle til den samling, Terslin var ved at opbygge til undervisningsbrug.

Men »Fugle Hans« huggede også i sten, idet han havde lært faget, da han en tid boede i København hos en stenhugger. Blandt hans arbejder som stenhugger bør nævnes Søren Kierkegaards mindesten ved Gilbjerg hoved. På markerne fandt han sten, der var egnede til bl.a. gravsten, som han efterhånden fik en del bestillinger på.

Tidligt i 1920'erne indgik Alfred Andersen angivelig en aftale med »skovløberen i Valby Hegn« om at fremstille vejvisersten til skovens seværdigheder. Først og fremmest til stendysserne i Valby hegn. Undertegnede tvivler stærkt på, at en skovløber har haft kompetencer til at igangsætte en sådan opgave, og noget arkivalisk grundlag for påstanden er ikke fundet.

Valby Hegn lå i Maarum skovdistrikt hvor Thorkild Wielandt var skovrider fra 1923 til 1943. Han var forud for sin tid og så skoven som et rekreativt areal, der kunne tiltrække flere skovgæster. Det var ham, der igangsatte restaureringen stendysserne i Valby hegn i 1940. Og meget kunne tyde på, at det også var ham, der satte Hans Andersen til at fremstille vejvisersten på Maarum skovpart. Det skulle også være Hans Andersen, der fandt på at forsyne henvisningsstenene til dysserne med en slags logo for disse, jfr. fotografiet t.h. Kort efter kontaktede naboskovdistrikterne Tisvilde og Nødebo Hans Andersen. Efterhånden var det ikke bare vejvisersten, men også skovenes tjene-steboligers navne, der blev hugget i sten. Dog er der lidt tvivl om, hvorvidt han vitterlig nåede at hugge sten med vejnavne i skovene. En anden løjrlig detal-

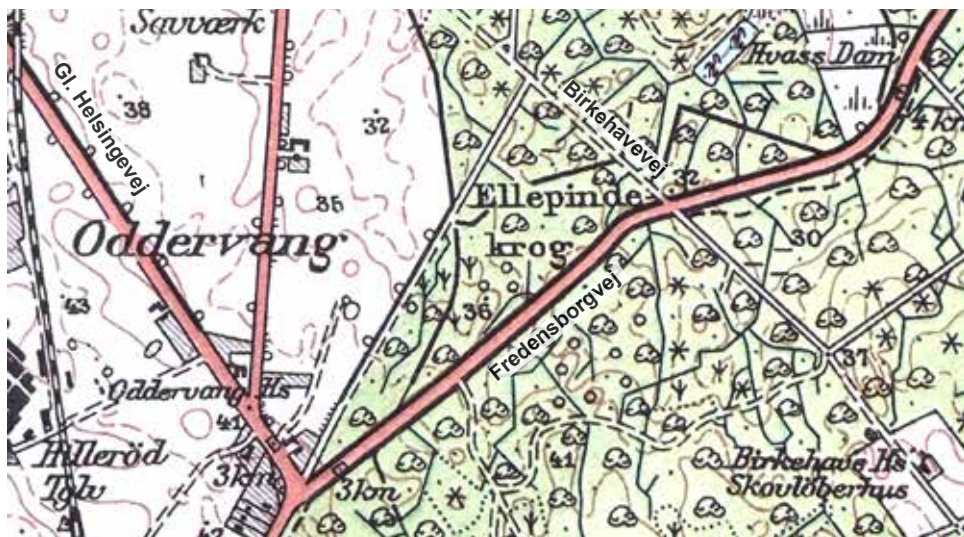

je var, at han aldrig rigtig fik adgang til Esrum skovdistrikt, der helt op til 1990 foretrak de førnævnte funktionalistiske træskilte. Under alle omstændigheder har Hans Andersens stenhuggerarbejde lagt grunden til den tradition, vi kender i dag: med vejnavne- og vejvisersten i de danske statsskove på Sjælland*.

»Fugle-Hans«'s stenhuggerarbejder i Gribskov har givet anledning til, at en

*Oplysningerne om »Fugle-Hans« stammer primært fra bogen om ham, skrevet af Allan Vendeldorf. Kilderne til oplysningerne er ganske vist sparsomme og stammer fra hans nærmeste familie.

Hillerød og Nødebo (se fotografierne øverst side 4). Naturstyrelsen Nordsjælland har friskåret vejstrækningen og har malet de to gamle vejviserstens tekster op med rødt.

På Stutterivej, midt på strækningen mellem Kalvehavevej og Gribskovbanen, står en vejnavnsten, tilsyneladende uden tilknytning til noget vejkryds. Øverst står der »Stutterivej« og nederst viser den med pil retningen mod »Maarum St.« (se fotografiet og kortet nederst side 4). Stenen står på det tidligere Esrum skovdistrikt, hvor der ikke var tradition for vejnavnstenen før 1990'erne. Man må formode at indskriften er forholdsvis gammel med sit dobbelte a og henvisning til Maarum station og ikke trinbræt. Men hvorfor er den placeret dér midt på Stutterivej? En forklaring kunne måske være, at stenen står, hvor en skovsti fører mod nordøst

op mod jernalderborgen ved Buresø. Måske har der ved denne skovsti stået en vejvisersten, der viste op til borgen. Stenen har i givet fald stået i et T kryds og har kunnet vise skovgæsten tilbage til stationen.

Dette udaterede postkort fra ca. 1900 viser Ottavejshuset ved landevejen mellem Nødebo og Gadevang i Gribskov. Skovløberhuset fra 1857 blev nedrevet i 1970. Vejskiltet viser mod henholdsvis Gadevang og Nødebo og er udformet som de skilte, der ses på fotografiet nederst side 8. Fotografi: Det kgl. Bibliotek.

Tørvegravning i Nordsjælland i 1800-tallet

af Eva Tønnesen

Anders Uhrskov har i bind 3 af sit værk »Fra Stavnsbaand til vore Dage«, der har titlen »Fra Land og By«, beskrevet næringslivet, nærmere betegnet de særlige erhverv, der udøvedes på egnen, og hvoraf mange ikke eksisterer mere eller udøves maskinelt i det 21. århundrede. I 1800-tallet var der endnu mange tørvemoser i Nordsjælland. Det var en god indtægtskilde for en del bønder. Arbejdet med tørvegravningen begyndte i april, når markerne var blevet tilsåede. Efter en vinter, dengang altid med sne, var mosen meget våd, så man gravede en aflang grav. Evt. kunne man fjerne en del af vandet i bunden med en snegl, der snoede vandet ud. Så lavede man en bro hen over graven af et par granstammer og andet fyld. Op til denne bro placeredes et stort æltekar af træ. Endelig skulle man vælge en passende »læggeplads« i nærheden til tørring af tørvene.

Når disse forberedelser var på plads, kunne selve arbejdet begynde. Alle mand minus madmor og tjenestepigen

Tørvegravning i Høsterkøb Mose. Maleri af Fritz Petzholdt 1828. Statens Museum for Kunst.

drog af sted kl. 4 om morgenen. Man havde alle de nødvendige redskaber med; såsom skovle, spader, spande og forme. Så tog man fat på at grave tørvemassen ud og kaste den hen i æltekarret. Efter et par timers arbejde var det endelig fyldt. Så greb man spaderne og huggede de største klumper i mindre stykker. Derpå blev to heste (ofte bondens ældste) trukket op i karret – det siger lidt om dettes omfang. Hestene var bundet sammen ved at en hestegrime fastgjordes til hestehalen på den forreste hest, som en af bondens drenge nu satte sig op på. Og så drev han hestene rundt i karret, så alt blev æltet igennem. Imens stod husbond og karle og øste vand op i karret ved hjælp af såkaldte »hulskuffer«, en form for øser. Det var tungt arbejde for hestene at trave rundt i ælte, der undertiden gik op til bugen. Det var også ubehageligt for

den barbenede dreng, der fik mudder-
kager på benene, som tørrede og gav
lange rifter. Hen ad frokosttid efter
timers arbejde var æltningen endelig
færdig. Nu dukkede madmor og pigen
op med en solid madkurv. De havde
haft travlt hjemme med de sædvanlige
sysler i stald og køkken. Efter pausen
tog man fat igen.

Nu skulle den primitive bro stå sin prø-
ve, idet et lad kaldt for »gumpekasse«
blev trukket hen til æltekarret og læs-
set ved hjælp af skovle med den våde,
tunge tørvemasse. Når gumpekassen
var fuld, blev den transporteret hen til
tørrepladsen, dengang kaldt for »Bak-
ken«, og læsset af, og en ny gumpe-
kasse – eller den samme – blev skubbet
hen til karret og fyldt. Og så fremdeles.
I mellemtiden havde kvinderne kil-
tet skørterne op og var begyndt på den
såkaldte »strygning«: De tog hver et
bræt, der passede i størrelse til sel-
ve formen, og gjorde den våd. Så blev
den lagt på jorden. Derpå blev selve
formen, der kunne rumme fire til seks
firkantede tørv, gjort våd og lagt på
brættet. Så greb konen/pigen en hånd-
fuld tørvælte og kylede den ned i et
af hullerne og glattede efter. Den pro-
ces fortsatte hun med, indtil hele for-
men var fyldt ud. Så vendte hun med et
rask tag formen, og vupti lå der en pæn
række tørv. Men det krævede kræfter
og øvelse.

Når de færdige tørv havde nået en
bestemt fugtighedsgrad, skulle de
»kant« . Det vil sige, at de stilledes
på kant. Det kunne børn hjælpe til med.
Så tørrede de lidt igen. Og så skulle de
»skrues«, hvilket vil sige, at de blev
sat op i såkaldte »skrues«, der var hule
indeni. Alt skulle klares i konkurrence
med andre gøremål i bondens arbejds-

Ved udskiftningen af Tikøb i 1787 blev der afsat en række smalle tørvelodder ved Tikøbbugten i den sydvestlige del af Gurre Sø til bønderne. Stadig kan man se de vandfyldte huller i Sømosse, hvor tørvene blev gravet; senest under anden Verdenskrig. Udsnit af udskiftningskort. Matrikelstyrelsen.

år, såsom høbjergning og høst. Når tørvene var helt tørre sidst på sommeren, blev de kørt hjem på hestevogn til laden og stablet. Her lå de så, indtil de skulle videre til en køber, evt. i Hillerød eller København, eller skulle bruges af bonden selv.

Til sidst nævner Uhrskov nogle af de moser, hvor man skar tørv. Han nævner: Hjortemose i Tokkekøb Hegn, Sortemose og Allerød Sø, Kattehale, Bløvstrød Mose, nu Drabæk, og Donse Overdrev. Hertil kom mange små moser, mange uden navn. »Bøndernes Tørvemose« i Gribskov går tilbage til 1790, hvor bønderne i Nødebo ved kongelig resolution fik ret til tørveskær til eget forbrug.

Artiklen er gengivet efter Anders Uhrskov i bearbejdet form af Eva Tønnesen.

Traad- eller Ælte Tørv

Gregers Begtrup beskriver i sin bog »Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Sjælland og Møen«, der udkom 1803, blandt meget andet herligt om tørvegravning, og er dermed et passende appendiks til Eva Tønnesens artikel på de foregående sider.

Tørvemosers Udgravning paa de kongelige Amter

Paa de kongelige Amter har Rentekammeret ligeledes sørget for Mosers Udgravning. Saaledes er Ramløse eller Tibirke Mose paa Kronborg Amt blevet udgravet i Aaret 1787 ved 2.300 Hovedgrøfter, til betydelig Nytte for de deri lodtagne Byer, nemlig Ramløse, Tibirke, Taagerup og Holløse. Disse fire Byers samtlige Byemænd ere forpligtede til aarlig at vedligeholde og oprense Hovedgrøvten. Ligeledes er den betydelige Attemose nivelleret af Hr. Land-Inspecteur Schyth og udgravet. Saaledes er der ogsaa gravet Vandgrøfter til de side Enges Forbedring i Vangen Strøedam, en kongelig Stutterivang.

Om Tørvens Fremvæxt

Angaaende Tørvens Fremvæxt, er man her i Landet uenig om, enten det er rettest at holde Gravene tørre, eller at lade Vandet staae i dem. De fleste have i den senere Tid været af den Mening, at de skal holdes tørre, og at der bør skjæres fra en Side, hvor Vandet bedst kan faa Afløb, og saa skjære alt væk uden at lade Bænkene blive staaende. De, der ere af den anden Mening paastaae, at Vandet skal blive staaende, da det er

den i Vandet voxende Grøde, der tid efter anden forvandles til Tørv....

De sædvanlige Feil ved Tørvemosernes Behandling

Ved Tørve-Skjerer er at iagttage: at man behandler Mosen ved Skjeringen saaledes, at man kan faae al den Tørv, som er i den, og at den igjen kan tilgroe og give ny Tørv for Eftertiden. Det iagttages ei i Almindelighed.

Bonden skjærer ikke ordentlig i Mosen, men hist og her, lige saa snart i Midten, som ved Enden. Han sørger ikke for Afløb for Vandet, følgelig, naar han har skaaret nogle Læs i en Grav, qvælder Vandet op, han forlader da denne Grav, lader staae en Balke for den, og begynder et andet Sted, og saaledes gjør han i Mosen flere Grave i et Aar. Herved skeer, at den beste og meste Tørv, som er i Bunden, ikke tages op, men henligger uudnyttet. Ved denne Behandling spildes meget mere af en Tørvemose, end man faaer til Nytte, og Tørven er ikke saa god, som den kunde blive. Thi er Vandet ikke først afledet fra Mosen, bliver Tørven løs og smulrig; er det i

Tide afført, bliver den tør og fast. Tørveskjæringen bør følge i lige Linie med Hovedgrøvten, og man bør skjære indtil den haarde Bund.

Traad- eller Ælte-Tørsv

I den nordøstlige Deel af Sjælland tilberedes meget Traad-, Tegl- eller Æltetørsv. Maaden at ælte Traadtørsv [trædetørsv] er denne: Det Løse og Affaldet fra Tørsven under Gravningen, hvortil tages af Siderne og Balkerne, hvad man kan. Denne tørverige Dynd æltes af to eller tre Karle med deres bare Been saalænge, indtil den bliver brav sei, derpaa øses denne Dynd op med Skovle i Hjulbøre og trilles paa en jevn og haard Eng; dér afæltes Dyndet og udbredes jevnt, saa tykt, som en Tørsv sædvanlig er. Naar Massen er blevet lidet tør, afstikker man det med en Spade i Tørsv. Den æltede Dynd skal ligge nogle Dage, indtil den er bleven tør, da den siden behandles som anden Tørsv.

I Stedet for at lade Traadtørsven ælte med Karlens bare Been, bruge nogle en dertil indrettet Vogn, eller ogsaa Heste til at træde paa den. Konferentsraad C. Colbiørnsen har paa sin Gaard i Nærum, to Mile fra Kjøbenhavn, en liden Tørsvemose paa fire Tønder Land af særdeles god Malm. Tørsven skjæres lige til Bunds, som udgjør en Dybde af 12 Fod. Den skjæres ikke til Tørsv, men opkastes som Tørvepluder [-pludder], bringes ganske dynded paa et nærliggende Æltested, belagt med Bræder, hvor den trædes af Heste. Tørvepluderen lægges et got Qvarteer tykt og trædes saalænge af Hestene, indtil alle Klumperne ere udtraadte. Naar Hestene have æltet Pluderet omtrent en god Time, og det er blevet saa tykt som Grød, eller til en sammenhængende

Tørsven er skruet; altså sat i små kegleformede stakke. Udateret fotografi: Nationalmuseet.

Dei, henkjøres det i Hjulbørene paa en haard Eng, jævnes der ud i lange Strimler, som Havebede. Denne lægges fire Tommer tyk, og medens den endnu er fugtig, overskjæres den med Spaden til den Størrelse, Tørsvene skal have. Naar de ere tørre, svinde de ind til en Tykkelse af 2 Tommer. Naar Tørsvene ere faste nok, sættes de paa Kanten og skrues [sættes i små kegleformede stakke, jfr. fotografiet herover] ligesom andre Tørsv for at tørres.

Priis paa Tørsv

Ved Frederiksborg betales for slig Pludder- eller Æltetørsv til Arbejderne for hver Qvadrat-Favn 6 Skilling. Med Mosens Eier accorderes om et vist Stykke, og gives gjerne 4 á 6 Skilling pr. Qvadrat-Favn. Til Grundejeren betaler den, som lader Tørsven skjære, 1 Rigsdaler om Dagen for hver Spade, og Arbejderne, paa deres egen Kost, betales med 24 á 32 Skilling daglig og derover. Et almindeligt Bondelæs, hvis Størrelse kan omtrent ansættes til 24 Cubik Fod, koster efter Tørsvens Godhed 2, 3 á 4 Mark.

Ophalingsgilde

- og andre fiskerbegivenheder

Af Jørgen Fr. Clausen

Bogtrykker Jørgen Fr. Clausen, Hundested, lader i årsskriftet Jul i Nordsjælland 1949 fisker Jens Chr. Jensen, Lynæs, fortælle lidt om livet på Hundested-Lynæs-Eggen i ældre tid.

Forleden Aften, da vi sad fire Mand og spillede Kort, og der var blevet ligesom en Pavse eller et Tomrum i Spillet, lød pludselig det gamle Mundheld: »Naa, hvad bli'r det til? Spar er Trumf, og Ane Kirstine spiller ud!« — Hvor stammer egentlig det Udtryk fra? spurgte jeg Fisker Jens Christian Jensen fra Lynæs, som var min Makker. Det skal jeg saamænd sige dig? I mine unge Dage boede der paa Lyngen i Lynæs en gammel, syg Kone, som hed Ane Kirstine. For at live hende lidt op kiggede snart den ene og snart den anden ind til hende, baade Mænd og Koner, og de kom gerne til at spille Kort, imellem som de fortalte Bynyt. Naar saa Snakken havde gaaet et Stykke Tid, var der gerne en eller anden, der sagde: »Spiller vi Sjavs, eller spiller vi ikke Sjavs? Spar er Trumf, og Ane Kirstine spiller ud!«

Jens Christian fordyber sig i Minderne fra gamle Dage, og da vi andre gerne vil høre ham fortælle, fortsætter han.

For Hundestedfiskerne var 1890 et drøjt Aar. Havnen var sandet til og helt ubrugelig, saa Fiskerne maatte lande med deres Baade i Lynæs Havn.

Om Efteraaret før Sildefisket havde vi noget, der blev kaldt Ophalingsgilde. Et Par Drengene blev sendt ud for at »sige til«. Den ene gik mod Store Carlsminde, den anden mod Hundested. Gildet, der stod paa Havnen, foregik, mens Baadene blev halet op for at blive eftersat og rensat. Saadan et

Den gamle Lynæs Havn. Fotografi efter »Jul i Nordsjælland« 1949.

Ophalingsgilde kunde vare i 3-4 Dage, og det blev holdt i fri Luft. Der blev indkøbt store, runde Sigtebrød og store Oste, og Traktementet bestod af bart Brød med Ost og - ikke at forglemme - Brændevin og Øl. Mens Gildet varede, sov de nærmestboende hjemme om Nætterne, men andre foretrak at overnatte i Baadene.

Efter saadan et Fleredagesgilde, som tit var strengt at komme igennem, begyndte saa Sildefisket.

I 1890 fiskede jeg efter Sild med Jens Melchiorsens Baad. Jens Melchiorsen var baade Fisker og Husmand og boede i Kikhavn. Selv var han ikke med. Skipper var Hans Peter Rasmussen fra Lynæs, og Mandskabet bestod foruden af mig af Lars Ole Rasmussen fra Hundested, Hans Peter Olsen fra Store Carlsminde - ham, de kaldte »Kæmpe-Hans« - og Mads Poulsen fra Lynæs. Vi sejlede op under Anholt.

Motor var der ikke i Baadene dengang. Den første, der fik Motor i sin Baad, var Peter Nielsen fra Lille Carlsminde, med Kutteren »Ingolf«. Det var en Hænge-motor, en Slags Paahængsmotor med Kædetræk ned

til Skruen. Den var paa 3 Hestes Kraft, og det var i 1902.

Naa, men tilbage til Sildefisket! De to første Nætter fik vi ikke mange Sild, men tredje Nat hjalp det. Ialt kom vi hjem med 3-400 Ol. Paa Hjemturen blev det Vindstille, men »vor Mor havde vendt Særken, saa det trak!« som man sagde. Vi baade skulde og vilde altsaa hjem! Vi roede et godt Stykke inden af Hesselø, før vi fik Vind i Sejlene, og vi kom først ind henad Klokken 12 om Natten.

Ved Lynæs Kro var samlet 60-70 Sildeprangere, som havde ventet 3-4 Dage paa at faa Læs. Mange af dem var blevet godt beskænket i Ventetiden!

Hvem der var af Prangere? Ja, en af de mest kendte var en Københavner, som vi kaldte »Jomfru Jensen«. Saa var der »Strø-Jens Peter«, der boede indad ved Sandkroen, og Peter Bønk. Desuden husker jeg »Peter Kregme«, som var kommet sejlen- de fra Kulhus med Ole Petersen og Hans Larsen. Ja, og saa var der Hans Peter Olsen fra Ølsted.

Silden blev solgt ved Auktion. Skipperen stod op paa Lugekappen og raabte op til

Prangerne paa Kajen: »Hvem byder paa Lasten?« Den bedste Pris den Dag var 1 Kr. 66 Øre for en Ol.

Var der ingen Prangere, eller kom vi mange ind, saa vi ikke kunde sælge alle Sildene til Prangere, saa solgte vi den til Sildesalteriet. Det laa der, hvor Chresten Petersen havde Forretning. Eller ogsaa solgte vi Silden til Brammen og sejlede den til Frederikssund. Det kunde ogsaa være sjovt at komme derned. Saa skulde vi altid op i »Det kolde Ben«. Det var en Kro, der laa lidt fra Havnen. Ja, sikke Slav, der blev slaaet, naar vi havde Penge paa Lommen! Til Gengæld maatte vi suge paa Labben om Vinteren, naar der ikke var meget Fiskeri. Men hvad, naar vi havde Sild og saltet Aal i Tønden og godt med Tørfisk oppe paa Loftet, saa gik det jo.

De lange Vinteraftener var tit svære at faa til at gaa. Saa spillede vi sommetider Kort.

Lynæs med »Brammers Hjørne som det så ud inden en radikal ombygning ca. 1884. Brammers Hus er i dag bevaret og endog præmieret for godt restaureringsarbejde. Fotografi efter »Jul i Nordsjælland« 1949.

Belysningen var det skralt med. Lampen tærede for meget Petroleum, naar der var Glas paa den, saa det var en fast Regel, at der kun blev brugt Lampeglass Juleaften. Ja, det laa os alle i Blodet, at Petroleum var en kostbar Vare, som man maatte spare paa. Derfor ærgrede Jørgen Larsen sig ogsaa vældigt, da han en Gang af Vanvare kom til at bruge Petroleum i Utide.

Jørgen Larsen var en gammel Rejefisker, som plejede at sætte sine Ruser i Ellingekrogen. Naar han havde sat dem om Aftenen, ventede han i Baaden, til det blev lyst, og saa røgtede han Ruserne. Sædvanligvis havde han en Flaske Skibsøl med sig i Baaden, men en Nat, da han vilde ta' sig en Taar, fik han ved et Uheld fat i Petroleumumsflasken. Han blev saa forskrækket over den mærkelige Smag, Skibsøllet havde den Nat, at han fo'r op med et Spjæt og stødte sit ene Knæ. Benet svulmede de følgende Dage saa voldsomt op, at han maatte til Doktor i Frederiksværk med det.

»De har Vand i Knæet!« sagde Doktoren.
 »Vand?« svarede Jørgen Larsen, »nej, er der kommet noget i Knæet, som ikke hører til der, saa er det Petroleum!«

Ja, det var dengang!
 Der er løbet meget Vand i Stranden siden,

Hundsted Kro dengang. Bemærk, at der på skiltet står Hundsted, og sådan blev byens navn da ogsaa udtalt af de ældre folk på Halsnæs tidligere. Fotografi efter »Jul i Nordsjælland« 1949.

Herunder: Lynæs Kro med den gamle stråttækte rejsestald, der blev nedrevet omkring 1906.

og megen Lighed mellem havnene i 1890'erne og nu er der ikke. Forskellen paa andre Omraader er ogsaa stor. Men vi havde nu alligevel i gammel Tid meget, som nok er værd at tænke tilbage paa, selv om der tit var Smalhans, og vi tit maatte slæve som Bæster!

Vandrehistorien, der blev væk -eller »Den sande historie om Græsted Kro«

af Marie W. Bertelsen

I centrum af Græsted by – tæt ved kirken – ligger der en kro. Dette er der intet usædvanligt ved – nærmest tværtimod.

På facaden står der fint malet året for kroens grundlæggelse: 1869.

Inde i kroens hall, kan man læse avisudklip fra Frederiksborg Amts avis den 6. oktober 1991, hvor der står følgende forklaring på kroens oprindelse:

»Årsagen til Græsted Kro skulle være krigen 1864. Handelsbetjent David Petersen fra Græsted blev såret i krigen, og fik amputeret det ene ben. Han lå længe på lazaretet i Sønderjylland, og her fik de en dag besøg af Kong Christian den 9., der takkede soldaterne for deres tapre indsats og mod. Han fattede interesse for David Petersen og spurgte, om han havde et ønske for fremtiden, for så ville han prøve at opfylde det. David Petersen takkede kongen og sagde, at hans største ønske var at

bygge en kro i Græsted. På den måde fik Græsted sin kro.«

Det er jo en dejlig anekdote og historien er jo også ret god. Især hvis den var sand. Den er den bare slet ikke.

David Petersen er ganske rigtigt grundlægger af den nuværende kro. Det er også sandt, at han blev såret i en fædrelandskrig og fik benet sat af. Men resten er opdigtet. Gad vide af hvem?

For det første var det ikke krigen 1864, men 1848-50. For det andet lå han ikke på lazaretet i Sønderborg. For det tredje var Kong Christian 9. ikke involveret. Og for det fjerde, var det ikke den første kro i Græsted.

Lad os se lidt på, hvad der virkelig skete.

Græsted Kro med den store rejsestald. Koloreret postkort, ca. 1930. Privateje.

Kroer i Græsted 1700-1812

Hvornår den allerførste kro i Græsted blev oprettet, er det ikke lykkedes mig at finde frem til. Men fra midten af 1700-tallet var der i hvert fald to kroer i byen.

Græsted Skovhuse

I Græsted kirkebog omtales »kromand Søren Larsen« som levede fra 1719-1776. Han bliver den 5/5/1754 trolovet med Ane Pedersdatter og samtidig fæster han matrikel 12 i Græsted Skovhuse, der lå det sted, hvor Skovhusvej 27, Græsted, er i dag. Han har sandsynligvis drevet sin kro fra denne matrikel, men det kan vi dog ikke vide med sikkerhed.

Søren Larsen lever til 1776, men inden da, giver han sin krobevilling videre til en tilflytter fra København, nemlig Albert Albertsen (1716-1795), som fra 1764 til sin død, driver den næste kro i Græsted skovhuse – dog ikke på samme matrikel. Det er ikke lykkedes mig med sikkerhed at lokalisere Albertsens kro, men den har med stor sandsynlighed ligget i nærheden af matrikel 10, hvilket er på Morelvej 4, Græsted. Da Albert Albertsen dør i 1795, nedlægges kroen i Græsted Skovhuse

Græsted Stationsvej med typiske villaer opført i perioden omkring århundredskiftet på markjorderne. Man ser kirken i baggrunden, da husene nr. 13 og 15 endnu ikke er bygget. I forgrunden til venstre ses den i dag overpudsede villa Landbolyst (opført 1907). De hvide bånd karakteriserer heldigvis stadig huset. Den hvide bygning midt i billedet er nr. 11 og er ligeledes bevaret, men nu ombygget til 15 andelsboliger.

Koloreret postkort, ca. 1910. Museum Helsingør.

Græsted by

Den tidligste kromand i bygningerne tæt ved kirken, som jeg har kunnet finde, hedder Jørgen Nielsen og han lever fra 1729-1790. Han omtales første gang, da »Jørgen kromands hustru« er fadder ved en dåb den 5/9/1756. Jørgen Nielsens datter, Birthe Jørgensdatter (1749-1820) gifter sig i 1777 med Poul Larsen (1742-1822), som overtager krobevillingen fra sin svigerfader og driver den centralt beliggende kro videre. Kroen bestod af selve krobygningen, som lå bag den bygning i Græsted hovedgade, der hedder »City« på Græsted Stationsvej 7b. Det fæstehus, som hørte til kroen, lå omtrent der, hvor Græsted kros baghave ligger i dag. Få uger efter at Poul er blevet

gift, udbryder der brand i Græsted by. Det sker den 23. november 1777 og huset (ikke kroen) nedbrænder totalt sammen med to andre gårde. Han og de to bønder mister næsten alt.

Men den unge kromand lader sig åbenbart ikke slå ud, så kroen drives med overskud, og i de efterfølgende år fæster Poul Larsen adskillige lodder jord, især på Græsted overdrev. Det bliver til anseelige arealer, og mange af dem ligger tæt op ad præstegården lodder - måske endda i konkurrence med dem.

Kroerne og kirken

En interessant sidehistorie ved de to kroer, er nemlig deres forhold til Græsted kirke – og i særdeleshed til præsten, Peter Schiwe (1750-1828).

Peter Schiwe var tredje generation præst i Græsted og er i en udmærket artikel af Villads Christensen i FAHS årbog 1951 blevet kaldt for »skarnspræsten«. Han var en notorisk trættekær person, der lagde sig ud med alt og alle – både bønder, skoleholdere, degne, kromænd, præster, provst og biskopper. Efter mange års tovtækkerier ender det da også med, at præsten bliver suspenderet i 1813 og endeligt afsat i 1816. Kilderne viser os at Peter Schiwe åbenbart var rigtigt gode venner med kromanden i Græsted Skovhuse, Albert Albertsen, men til gengæld havde set sig aldeles gal på kromand Poul Larsen i Græsted.

Et tydeligt bevis på denne tvistighed ses ved folketællingen, der er foretaget 1. juli 1787. Der er på dette tidspunkt ikke mange personer i Græsted og Maarum sogne, som er i stand til at føre sin egen pen. Derfor er det præsten selv, der er pennefører på folketællingslisterne og noterer navne, aldre, bopæl og profession ned for alle sognets beboere.

Ud for Albert Albertsen har præsten sirligt noteret: »Privilegeret Kromand og værts-husholder«. Her er der styr på sagerne og intet at anfægte. Albert er klart i kridthuset. Dette bekræftes i øvrigt ved at både præ-

sten og præstekonen ofte står faddere til de 14 (!) børn, som Albert Albertsen når at få. Men ud for Poul Larsen står der følgende beskrivelse, hvoraf den halve er nærmest ulæseligt og resten dirrer af harme og bitterhed: »Kromand i en kro som skulle og burde nedlægges, men som udviser en særdeles liderlighed. Et underligt sted med drik og slagsmål endog de hellige dage«.

Vi kan altså se, at denne præst ikke er bleg for at notere sine egne, personlige holdninger i noget så officielt som folketællingslisterne.

Villads Christensen skriver således om Peter Schiwes opgør med kromanden:

»Også med sine sognebeboere lå han bestandig i strid og førte proces. Navnlig var det galt med Græsted kro, som han havde forlangt nedlagt. Da det ikke skete, klagede han over, at den nye kromand drev ulovlig handel; denne havde dog sine papirer i orden. Men nogle år senere besværede han sig over, at kroen nu var bleven »en virkelig Røverkule, saa der næppe gaar nogen Dag uden Vold og morderisk Overfald paa uskyldige«. Og han beretter om »en Gaardmand, der havde faaet det ene Øje revet ud, og at han selv havde grebet ind i et Slagsmaal og var bleven overfaldet af en Karl, som han havde givet en velfortjent, solid Ørefigen.« Hvad det endte med, kendes ikke.«

Uanset hvad, slap præsten Peter Schiwe aldrig af med kroen. Poul Larsen døde omkring samtidig med, at Peter blev suspenderet som præst.

Den kroløse tid

Albert Albertsen dør i 1795 og fra da af driver Poul Larsen den tilbageblivende kro ved gadekæret i Græsted – med udsigt til kirken.

Poul Larsen dør i 1822 og nogle år forinden er han stoppet med sit krohold. Det ser umiddelbart ikke ud til, at beværtningen med stærke drikke tages op af andre i byen – i hvert fald ikke officielt.

Købstæderne havde stadig monopol på

Hvide Hus i Græsted med præstegården i baggrunden. Fotografii 1938. Gribskov Arkiv.

egentlig købmandsdrift, men det var lovligt at afholde spækhøkeri i landsbyer, som lå tilpas langt fra købstæder, hvis de holdt sig til blot at sælge blandt andet flæsk, skinker, pølser, høns, gæs, æg, smør, mel, brød, øl og – frem for alt - brændevin. Der var derfor også mindst én spækhøker i Græsted og dette er nok det tætteste, vi kommer på at vide noget om, hvor bønderne skaffede dette vigtige fluidum – vel at mærke, når de ikke brændte det selv. Ulovligt, selvfølgelig.

I Græsted var der f.eks. en høker, der hed Johan Peter Lindqvist (1776-1845), som havde butik på matrikel 23 i Græsted – lige ved siden af kirkemuren. Det er den ejendom, som ligger på det nuværende Schiwesvej 3 og i folkemunde kaldes »Hvide Hus«.

Johan Peter Lindqvist er – efter navet at dømme – sandsynligvis svensker. Men det

kunne han jo ikke gøre for. Han driver forretning i Græsted fra ca. 1812 til sin død i 1845.

En anden høker i Græsted, som kan have drevet brændevinssalg, er Wilhelm Theodor Høegh (1834-1889), som driver høkeri fra matrikel 26 i Græsted, beliggende på Græsted hovedgade 5a.

Men så kommer vi til den meste interessante købmand – og senere kromand – David Pedersen

David Pedersen 1822-1894

David Pedersen er født 13/10/1822 i Blakshejede ved Gilleleje, som søn af Peder Andersen og Gunnild Larsdatter. Det affødte, at han i flere kilder er opført ved sit kaldenavn, som var »David Heide«.

Efter en almindelig ungdom med tjenester på forskellige gårde, bliver David indkaldt til militærtjeneste den 30. maj 1845. Og det betød, at da krigen kom til landet i 1848, så var David med i uniform. Men på godt og ondt, var det en kort »fornøjelse« for allerede ved det første feltslag i krigen – kaldet »Slaget ved Bov«, som stod den 9. april 1848, blev David Pedersen såret. Det betød, at han – som så mange andre den gang – fik amputeret sit ene ben og blev sendt hjem fra krigshandlerne. Han lå først på lazaret i Flensborg, Augustenborg og kom siden til Garnisonshospitalet København.

David kommer åbenbart hjem for at komme sig, men kort efter drager han til København, hvor han i folketællingen 1850 er opført til at bo hos en brændehandler fra Odense på Lille Kongensgade 74, 2 sal, lige ved siden af Nikolaj kirke. Jeg ved ikke, hvad han lavede her, men måske er han under oplæring til købmand – når han nu ikke længere ville kunne klare sig som landarbejder? Der står i folketællingen at han er »Pensionair som Invalid fra Krigen 1848« og han går under navnet »David Petersen Blaksheide«.

Året efter tiden i København, vender David hjem til Nordsjælland. Han gifter sig den 12. august 1851 i Søborg kirke med gård-

mandsdatter Ane Pedersdatter (1818-1893) fra Saxegaard i Søborg (matrikel 13a, Aalekistevej 29).

Ved giftermålet flytter David og Ane til Græsted og slår sig op som købmænd. De køber en tomt, der ligger næsten samme sted som Poul Larsens tidligere kro. Grunden er ubebygget, for der var nemlig sket den katastrofe, at næste hele Græsted by brændte ned den 8. april 1848 – dagen før David fik sit ben skudt af i Bov. Det er således anden gang at området er hærget af brand (sidst var som nævnt i 1777).

Dengang var byen en række huse som lå på stribe fra øst til vest ned mod kirken. Det var østenstorm, og da ilden opstod i det hus, der lå længst mod øst, så gik hele striben op i røg tillige med to gårde, som lå lige i vindretningen.

Men »den enes død, den andens brød« og der var nu basis for at opsætte høkerforretning i den lille landsby. Endnu mere vind i sejlene får David, da der i 1862 trådte en lov om »den frie næring» i kraft. Det betød i praksis, at købstædernes monopol på at

sælge varer blev ophævet og man kunne nu drive reel købmændshandel i landsbyer som Græsted – ikke blot høkeri.

David og Ane får fire børn, hvoraf en søn dør som lille, og driver forretning fra Græsted fra to bygninger. Både det føromtalte »Hvide hus«, hvor Lindqvist i sin tid havde høkeri – samt i bygningerne på pladsen for den nuværende Græsted kro.

Udskækningsbevilling

Til trods for fri næringslov, var der stadig begrænsning på, hvem der måtte sælge – og endog direkte udskænke – brændevin. David Pedersen øjner muligheden for at øge omsætningen og søger derfor i 1859 amtsrådet om lov til at udskænke brændevin.

Det afslås pure, da man mener, at der på ingen måde er behov for den slags i området. Men David er ikke sådan at slå ud og

Græsted Kro i dag. Fotografi: Marie W. Bertelsen januar 2026.

han forsøger igen i 1863. Dette diskuteres på amtsrådsmødet den 9. april samme år og til trods for at rådet nu er sammensat af andre personer, er udfaldet det samme.

Bevillingen frarådes

Men senere samme år, kommer der skred i sagerne.

Referatet fra amtsrådsmødet 13. august 1863 i Isefjordsposten fortæller os nemlig følgende:

Der søges fra 14 steder om bevilling til brændevinssalg eller krohold. De 7 af dem afslås – herunder en ansøgning fra Høker Børge Bendsen på Græsted Overdrev. Men så står der sørme: »ansøgning om bevilling til udsalg af brændevin fra invalid og høker David Pedersen i Græsted. Amtsrådet fandt ikke tilstrækkelig anledning til at anbefale et brændevinsudsalg, hvorimod det ikke var utilbøjeligt til at tilråde, at der oprettedes en kro i Græsted, hvortil stedet egner sig.«

Og her har vi så den korrekte forklaring på, hvorfor vi atter fik en kro i Græsted. Fordi amtsrådet opfordrede David Pedersen til at

oprette gæstgiveri – dvs. en kro.

Bygningen til den nye kro stod færdig i 1869, måske lidt forsinket pga. krigen i 1864, og fra 1870 kan man i Frederiksborg Amts avis finde adskillige referencer til kroens anvendelse.

David Pedersen drev kroen til sin død i 1894, hvorefter sønnen og datteren, Jens Peter Davidsen og Pernille Davidsdatter overtog driften af kroen og den købmandshandel i »Hvide hus«, som også hørte til familien. Reelt er det dog Pernille, der driver kroen, for Jens Peter vil hellere være landmand på sin ejendom i Lopholm mellem Græsted og Saltrup.

Og således blev en ellers udmærket skrone pillet i stykker. Heldigvis var den rigtige historie næsten lige så god.

Græsted Hovedgade fotograferet i begyndelsen af 1900-tallet. Man ser mod øst, og den skråtstillede bygning bag telefonmasten til venstre er i dag en del af supermarkedet Meny. Husene i forgrunden er væsentlig ombygget i dag. Udate-ret postkort. Det kgl. Bibliotek.

